



PROSAZOVÁNÍ NÁLEŽITÉ PÉČE V OBLASTI LIDSKÝCH PRÁV V TĚŽEBNÍM ODVĚTVÍ

PŘÍRUČKA PRO ODBOROVÉ ORGANIZACE

SÉVERINE PICARD • PROGRESSIVE POLICIES



Spolufinancováno
Evropské unií

ÚVOD

IndustriALL Global Union a industriAll Europe zahájily dvouletý společný projekt, jehož cílem je posílit schopnost svých členských organizací využívat náležitou péči v oblasti lidských práv jako nástroj na obranu práv pracovníků. Projekt se zaměřuje na vývoj praktických pokynů pro zástupce odborových organizací v nadnárodních podnicích, přičemž zohledňuje specifické výzvy dodavatelských řetězců v jejich odvětvích. Jedná se o důležitý, byť nikoli konečný krok k prosazování společného strategického přístupu k podpoře práv pracovníků, mezinárodní solidarity a odpovědného chování podniků, jakož i k dohodě o dalším směřování naší společné práce v oblasti náležitě péče v oblasti lidských práv.

Tyto odvětvové pokyny upozorňují na rizika, jimž čelí pracovníci v těžebním odvětví. Jsou určeny k používání společně s úvodní příručkou, která nabízí praktická doporučení pro pochopení a implementaci náležitě péče v oblasti lidských práv. Zde předkládané návrhy byly rozsáhle projednány s členy IndustriALL Global Union a industriAll Europe, mimo jiné během workshopu, který se konal v Bruselu v prosinci 2024.

Tyto pokyny se zaměřují na strategii na úrovni podniků. Prosazování politik, ačkoli je zásadní – zejména pokud jde o ratifikaci mezinárodních standardů a implementaci pracovních práv ze strany vlád – nespadá do rozsahu tohoto projektu.

SÉVERINE PICARD

Cílem náležitě péče v oblasti lidských práv je zakotvení respektu k lidským právům v celém hodnotovém řetězci podnikání. Tento proces zahrnuje několik kroků – od formálního začlenění odpovědného obchodního chování do systémů řízení podnikových rizik až po podávání zpráv o tom, jak byla rizika řešena.

PRO KOHO JE TATO PŘÍRUČKA URČENA?

Tato příručka je určena odborovým organizacím působícím na úrovni podniků ve všech úrovních globálního hodnotového řetězce. V závislosti na míře svého vlivu – který je ve značné míře formován silou příslušných právních rámců – mohou odboráři uplatňovat různé typy pák. Například odbory působící v evropských sídlech společností mohou využít své pozice k ovlivňování standardů napříč podnikovými činnostmi a zajistit, aby pracovníci v jiných regionech měli možnost se vyjádřit. Naopak místní odbory zastupující pracovníky v dodavatelském řetězci mohou předávat informace odborům v sídle společnosti s cílem přesně posoudit závažnost a četnost rizik pro práva pracovníků.

Konkrétně lze říci, že podniky, které jsou konečnými uživateli surovin (např. výrobci originálního vybavení a výrobci úrovně Tier 1 v automobilovém sektoru), stojí na vrcholu dlouhých globálních hodnotových řetězců, které všechny začínají těžbou nerostných surovin. Tam, kde nelze pracovní problémy řešit na místní úrovni, mohou odbory zastupující pracovníky u místních dodavatelů požádat, aby odborové organizace v zákaznických společnostech prosazovaly odpovědné postupy.

Celkovým cílem je koordinovat vliv odborových organizací na více úrovních s cílem zlepšit standardy jak ve vlastních činnostech nadnárodního podniku, tak u jeho obchodních partnerů, a tím přispět ke spravedlivějšímu konkurenčnímu prostředí na globální úrovni a omezit tlak na snižování pracovních standardů.

1.

SOUČASNÁ PRAXE NÁLEŽITÉ PÉČE V OBLASTI LIDSKÝCH PRÁV

Náležitá péče v oblasti lidských práv v těžebním sektoru není novým konceptem. Vzhledem k vysokým rizikům v tomto sektoru podléhají nadnárodní podniky již několik let odvětvově specifickým předpisům. IndustriALL Global Union a industriAll Europe však zaznamenávají významné rozdíly mezi odborovými organizacemi v Evropě, které jsou s praktickým uplatňováním tohoto konceptu více obeznámeny, a odbory v zemích globálního Jihu, kde jsou standardy náležitě péče v oblasti lidských práv stále velmi vzdálené realitě.¹

Mezi příklady použitelných standardů patří Pokyny OECD pro odpovědné dodavatelské řetězce nerostných surovin z oblastí zasažených konflikty a vysoce rizikových oblastí. Tyto pokyny byly zavedeny s cílem řešit závažná rizika v oblasti lidských práv a správy věcí veřejných související se získáváním nerostných surovin. Z hlediska povinných opatření ukládá nařízení EU o nerostných surovinách pocházejících z oblastí postižených konfliktem (2017/821) dovozcům cínu, tantalu, wolframu a zlata (3TG) povinnost dohledatelnosti a vykazování původu těchto nerostů a zavedení systémů náležitě péče v souladu s pokyny OECD. Obdobně ve Spojených státech amerických vyžaduje oddíl 1502 zákona Dodd-Frank Act, aby společnosti získávající nerosty 3TG z Demokratické republiky Kongo a sousedních států prověřovaly své dodavatelské řetězce a každoročně podávaly zprávy Komisi pro cenné papíry a burzu USA (U.S. Securities and Exchange Commission – SEC).

Tyto odvětvové předpisy jsou nyní dále posilovány závaznými meziodvětvovými standardy, jako je směrnice EU o náležitě péči podniků v oblasti udržitelnosti a vnitrostátní právní předpisy o náležitě péči.

V praxi to znamená, že mnoho **nadnárodních podniků v tomto odvětví již vyvinulo procesy mapování rizik a akční plány k řešení identifikovaných rizik**. V rámci tohoto projektu provedly organizace sdružené v IndustriALL Global Union a industriAll Europe podrobné hodnocení procesů náležitě péče v oblasti lidských práv u klíčových nadnárodních těžebních podniků. Celkovým závěrem bylo, že přetrvávají významné nedostatky a plný potenciál náležitě péče v oblasti lidských práv zůstává zdaleka nevyužit.

Mezi hlavní slabiny patří:

- **Transparentnost** – omezené informace o zaměstnanosti ve vlastních provozech, s malým nebo žádným množstvím údajů o dodavatelích a jejich pracovnících.
- **Identifikace rizik** – obecná a nedostatečně podrobná, což ztěžuje posouzení závažnosti a četnosti porušování práv pracovníků. Údaje o zemích, počtech a typech případů často chybějí.
- **Akční plány** – často vágní, řízené odvětvím a vypracované bez zapojení odborů. Mohou se opírat o sebehodnocení a obvykle se více zaměřují na vlastní činnosti společnosti než na dodavatele.

Řešení těchto slabin vyžaduje, aby odbory převzaly aktivní roli při monitorování zaměstnanosti v rámci globálního hodnotového řetězce a při vyjednávání smysluplných zlepšení. Zpočátku může být zapotřebí značné úsilí již jen ke shromáždění základních informací o tom, kde podnikání probíhá a kolik pracovníků je do něj zapojeno.

1 <https://www.industriall-union.org/african-trade-unions-push-for-hrdd-in-green-minerals-surge>. (odkaz v angličtině)

2.

GLOBÁLNÍ HODNOTOVÝ ŘETĚZEC V TĚŽBNÍM PRŮMYSLU

Globální hodnotový řetězec zahrnuje všechny fáze procesu, který zajišťuje dodávky zboží od těžby surovin až po dodání hotových výrobků spotřebitelům. Těžba nerostných surovin stojí na počátku hodnotového řetězce mnoha vyráběných produktů a poskytuje klíčové vstupy pro odvětví, jako je metalurgie a automobilový průmysl.

Pro účely těchto pokynů lze základní kroky globálního hodnotového řetězce zahrnujícího těžbu shrnout následovně:

- **Těžba surovin:** hornictví, dobývání v lomech nebo těžba fosilních paliv (dodavatelé úrovně Tier 4 a vyšší)
- **Zpracování:** hutnění a rafinace (dodavatelé úrovně Tier 3)
- **Výroba polotovarů** které jsou následně využívány jako vstupy v široké škále odvětví, například v automobilovém průmyslu (dodavatelé úrovně Tier 2)
- **Výroba komplexních komponent** (dodavatelé úrovně Tier 1)
- **Koncoví uživatelé** (například výrobci originálního vybavení)

Celkově je důležité poznamenat, že globální hodnotové řetězce jsou vysoce roztržštěné a zahrnují více zemí v různých fázích těžby, zpracování a výroby. Například zatímco těžba je soustředěna do zemí bohatých na přírodní zdroje, zpracování a rafinace surovin často probíhá na jiných kontinentech s levnými a hojnými zdroji energie.

Zbytek těchto pokynů se zaměřuje na těžbu surovin. Další informace o rizicích a strategiích spojených se zpracováním a výrobou polotovarů lze nalézt v sektorovém pokynu pro základní kovy. Podrobnosti o výrobě komplexních komponent a o koncových uživateli v automobilovém průmyslu jsou rovněž uvedeny ve samostatné příručce.

HLAVNÍ SUROVINY

Fosilní paliva

Historicky největší podíl těžebních činností připadal na ropu, zemní plyn a uhlí, které zůstávají klíčové pro energetické a průmyslové využití. Podle statistik OECD patří mezi největší vývozců fosilních paliv Saúdská Arábie (surová ropa), USA (surová ropa, plyn a uhlí), Austrálie (uhlí) a Jihoafrická republika (uhlí).

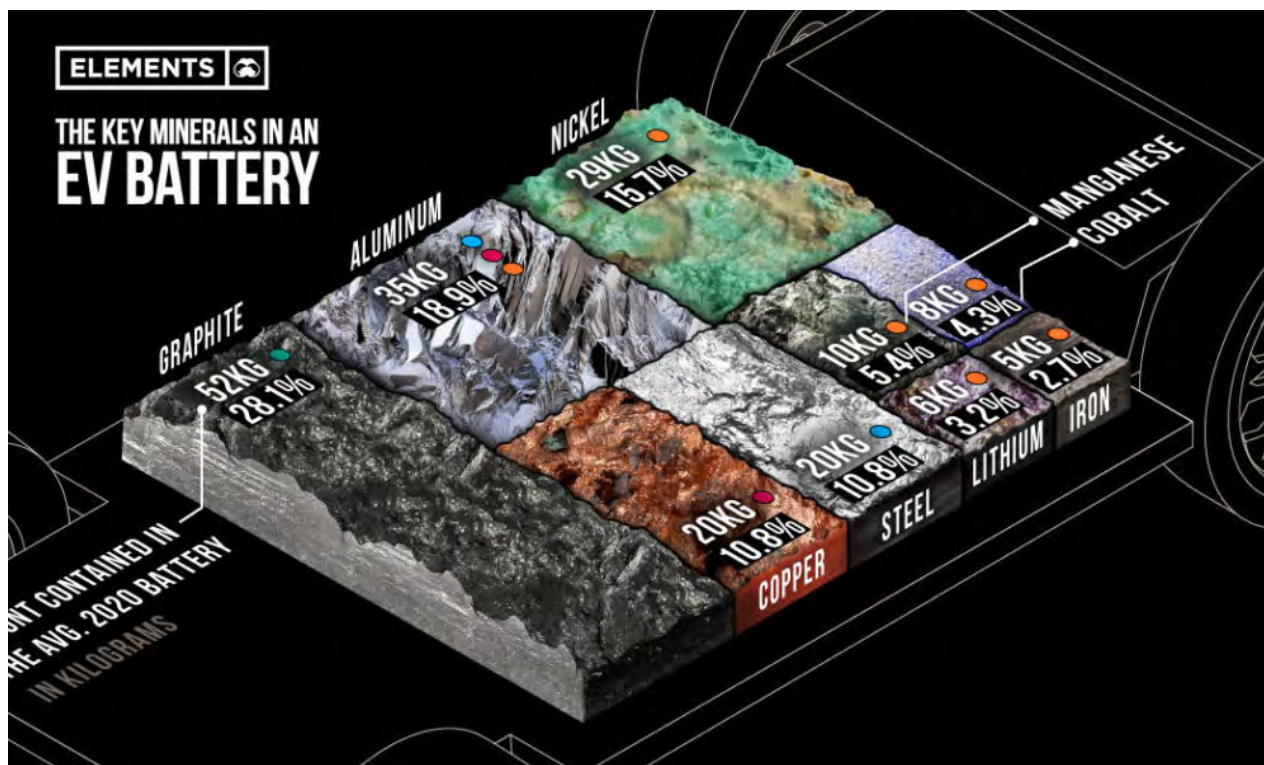
Změna klimatu však vyvolává zásadní strukturální proměny. Zatímco těžba fosilních paliv může v nadcházejících desetiletích klesat, těžba nerostných surovin se rychle rozšiřuje, zejména v reakci na globální energetickou transformaci a přechod k nízkouhlíkové ekonomice.

Nerosty pro energetickou transformaci

Přechod k obnovitelným technologiím a elektrifikaci urychluje poptávku po tzv. bateriových nerostech. Podle Světové banky se očekává, že celosvětová poptávka po nerostech, jako je lithium, kobalt, nikl a grafit, v příštím desetiletí vzroste více než desetinásobně. Tyto nerosty jsou zásadní pro výrobu baterií, elektrických vozidel a technologií obnovitelné energie.

V některých zemích, například v Demokratické republice Kongo (DRK), již příjmy z vývozu nerostných surovin překonaly příjmy z ropy a plynu, což přitahuje významné zahraniční investice a rychle urychluje těžební činnost. Kromě DRK patří mezi hlavní producenty nerostů pro energetickou transformaci také Peru, Čína, Chile, Indonésie, Kanada a USA (viz Obrázek 2 níže).

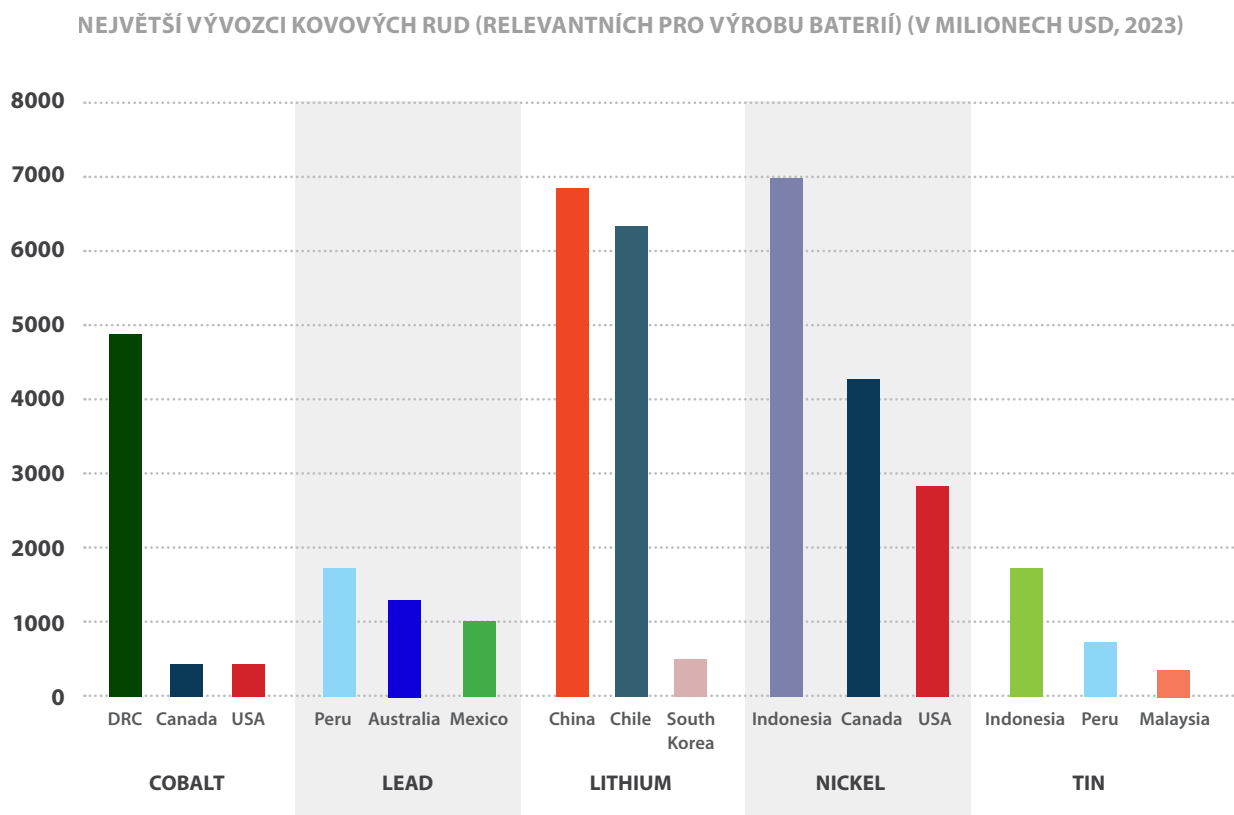
Obrázek 1: Komponenty baterie elektrického vozidla (zdroj: Elements)



Další klíčové nerosty

Kromě fosilních paliv a nerostů pro energetickou transformaci zahrnuje těžební sektor také nerosty využívané ve šperkařství a v širším zpracovatelském průmyslu, jako je železo, zlato a stříbro. Největšími producenty železných rud jsou Austrálie, Brazílie a Jihoafrická republika.

Obrázek 2: Největší vývozcí nerostů pro energetickou transformaci (zdroj: vlastní zpracování na základě statistik OECD 2023)



3.

PŘEHLED RIZIK PRO PRACOVNÍKY

Jak je popsáno v úvodní příručce, klíčovým aspektem náležitě péče v oblasti lidských práv je mapování rizik. Tento krok vyžaduje, aby společnost zmapovala své podnikatelské činnosti s cílem posoudit povahu a rozsah rizik pro lidská práva. Odbory by měly toto mapování přezkoumat, aby se ujistily, že je dostatečně robustní pro identifikaci typu, četnosti a závažnosti rizik pro pracovníky.

Rozvoj těžebního průmyslu, zejména v oblasti výroby baterií, vyvolává výrazné socioekonomické a environmentální obavy. V souvislosti s právy pracovníků upozorňují členové IndustriALL Global Union a industriAll Europe na následující rizika:

- ▶ **Neuznávání odborových práv**, zejména v regionech, kde nebyly ratifikovány úmluvy MOP. Ale i tam, kde ratifikovány byly, je sociální dialog často slabý a neefektivní.
- ▶ **Nespravedlivé přechody**, kdy jsou provozy těžby uhlí uzavírány bez opatření na podporu dotčených pracovníků, což vede ke ztrátě pracovních míst bez náhrady.

- ▶ **Závažná rizika v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP)**, včetně rizika pádů, přehřátí, výbuchu a hluku.
- ▶ **Nejistá zaměstnání**, charakterizované rozšířením krátkodobých pracovních smluv a zvýšeným outsourcingem.
- ▶ **Nízké mzdy a vykořisťovatelské pracovní podmínky.**
- ▶ **Násilí a obtěžování na základě pohlaví.**

Tato rizika jsou dále umocněna zapojením malých nebo řemeslných těžebních provozů, u nichž je obtížné zajistit dodržování pracovních standardů, a vnějšími faktory, jako jsou činnosti v konfliktních oblastech.

Řemeslné doly a těžební družstva zvyšují rizika v oblasti práce v důsledku vysoké míry neformálnosti a omezeného monitorování nebo prosazování pracovních podmínek. Základní záznamy o zaměstnání, jako jsou výkazy pracovní doby nebo výplatní pásky, často neexistují. Družstva rovněž představují specifické výzvy z hlediska pracovněprávního postavení: pracovníci jsou často klasifikováni jako spoluvlastníci nebo osoby samostatně výdělečně činné, a proto nespádají pod ochranu pracovněprávních předpisů.

V **regionech zasažených ozbrojeným konfliktem**, jako je východní část DR Kongo nebo Sahel, čelí pracovníci násilí ze strany ozbrojených skupin či bezpečnostních složek a pracují v oblastech, které jsou z velké části mimo rámec právního státu. To vede ke zvýšenému riziku dětské a nucené práce, vydírání a extrémně nebezpečných pracovních podmínek.

Celkově tak pracovníci platí dvojitou cenu, pokud se pracovní dopady pojí s poškozováním životního prostředí v jejich komunitách.

Tabulka 1: Běžné problémy v těžbě podle typu ložiska (zdroj: Electronics Watch, 2024)

COBALT				
DEPOSIT TYPE	ENVIRONMENTAL	OHS	SOCIAL ISSUES	CASE STUDIES
Oxide *typically mined as by-products of copper mines	Cobalt oxide ore often in association with radioactive isotopes of cobalt	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Cases of child labour reported in Democratic Republic of Congo ▶ PPEs against radiation not supplied ▶ Dust inhalation and respiratory problems 	(see issues with copper sulphides)	Artisanal mining in Katanga Province (DRC)
Laterite (limonite/goethite) *typically by-products of nickel laterite	(see issues with nickel laterites)	(see issues with nickel laterites)	(see issues with nickel laterites)	(see issues with nickel laterites)
Sulphide *typically by-products of nickel sulphides	(see issues with nickel sulphides)	(see issues with nickel sulphides)	(see issues with nickel sulphides)	(see issues with nickel sulphides)
Deep sea deposits	Known and unknown marine impacts	Lack of oversight in open water processing vessels	Lack of consultation with pacific and other maritime indigenous people	Clarion Clipperton Zone nodule mining by The Metals Company (Nauru/Canada)

COPPER				
DEPOSIT TYPE	ENVIRONMENTAL	OHS	SOCIAL ISSUES	CASE STUDIES
Sulphide (chalcopyrite)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Close association with arsenic ▶ Large-scale mining with massive footprints ▶ Large tailings storage facilities ▶ Excess use of water resources 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Long vertical mines ▶ Large-scale mining involving explosives ▶ Dust inhalation and respiratory problems 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Large scale mining often associated with land disputes ▶ Lack of Free Prior Informed Consent with indigenous peoples 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Copiapó Mine (Chile) ▶ Llurimagua Mine (suspended before exploitation/Ecuador)
GOLD				
DEPOSIT TYPE	ENVIRONMENTAL	OHS	SOCIAL ISSUES	CASE STUDIES
	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Excessive water use* ▶ Massive amounts of mine tailings in large-scale mines ▶ Use of hazardous chemicals for extraction ▶ Can have close association with arsenic 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Lack of oversight regarding use of hazardous materials ▶ Dust inhalation and respiratory problems 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Lack of Free Prior Informed Consent with indigenous peoples ▶ Land/water rights disputes ▶ Can have association with “conflict minerals” in DRC ▶ Cases of child labour also reported in artisanal mining 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Porgera Mine (PNG) ▶ Ok Tedi Mine (PNG) ▶ Artisanal mining in the Philippines ▶ Artisanal mining in DRC
IRON				
DEPOSIT TYPE	ENVIRONMENTAL	OHS	SOCIAL ISSUES	CASE STUDIES
Oxide (magnetite/hematite)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Tend to be large-scale with massive footprints ▶ High association with iron sulfide (pyrite/fools gold) as sources of acid mine drainage ▶ Massive tailings storage facilities ▶ Tailing dam collapse 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Long vertical mines ▶ Large-scale mining involving explosives ▶ Tailing dam collapse ▶ Dust inhalation and respiratory problems 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Large scale mining often associated with land disputes ▶ Lack of Free Prior Informed Consent with indigenous peoples ▶ Tailing dam collapse 	<ul style="list-style-type: none"> Germano Mine, Córrego do Feijão (Brazil)
LITHIUM				
DEPOSIT TYPE	ENVIRONMENTAL	OHS	SOCIAL ISSUES	CASE STUDIES
Brine	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Excessive use of water resources (1.9 million litres of water for 1 metric ton of lithium) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Lack of oversight due to remote locations 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Lack of Free Prior Informed Consent with indigenous peoples ▶ Land/water rights disputes 	<ul style="list-style-type: none"> Salinas Grandes (Argentina)

NICKEL				
DEPOSIT TYPE	ENVIRONMENTAL	OHS	SOCIAL ISSUES	CASE STUDIES
Laterite (limonite/saprolite)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Close association with chromium/cr-6 ▶ Necessitates open pit mining and deforestation 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Inhalation of heavy metal components through dust 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Open pit and large scale mining is often associated with land disputes ▶ Lack of Free Prior Informed Consent with indigenous peoples 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Rio Tuba Nickel Mine (the Philippines) ▶ Sorowako Nickel Mine (Indonesia)
Sulphide	<p>Many existing mines are large-scale with massive footprints</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Long vertical mines ▶ Large-scale mining involving explosives ▶ Dust inhalation and respiratory problems 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Large scale mining often associated with land disputes ▶ Lack of Free Prior Informed Consent with indigenous peoples 	Norilsk Nickel (Russia)
TIN				
DEPOSIT TYPE	ENVIRONMENTAL	OHS	SOCIAL ISSUES	CASE STUDIES
Oxide (cassiterite) <i>*high association with other metals such as tantalum, tungsten, iron and copper</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Tin existing in association with pyrite frequently causes acid mine drainage 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Artisanal mining often involves little protection for workers ▶ Dust inhalation and respiratory problems 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Artisanal tin mines in the Democratic Republic of Congo associated with "conflict minerals" ▶ Lack of Free Prior Informed Consent with indigenous peoples 	Santa Fe Mine (Bolivia)

4.

KDE ZAČÍT?

DOPORUČENÉ PRIORITY PRO MAPOVÁNÍ RIZIK

Při pohledu na dlouhý a roztržitý globální hodnotový řetězec se mohou mít odbory pocit, že jsou přetížené a nejisté v otázce, kde začít s hodnocením rizik. Mohou mít rovněž pocit, že priority stanovené společnostmi neodrážejí přesně závažnost nebo četnost porušování práv pracovníků. To platí zejména tehdy, pokud nejsou navázány kontakty s místními odbory nebo nejsou k dispozici účinné mechanismy pro podávání stížností.

Odbory v těžebním odvětví mohou identifikovat prioritní země zkoumáním míst, kde mají společnosti významné aktivity ve vysoce rizikovém prostředí. Měly by rovněž zohlednit politické priority stanovené IndustriALL Global Union a industriAll Europe. Celkově je zásadní analyzovat vývoj stížností.

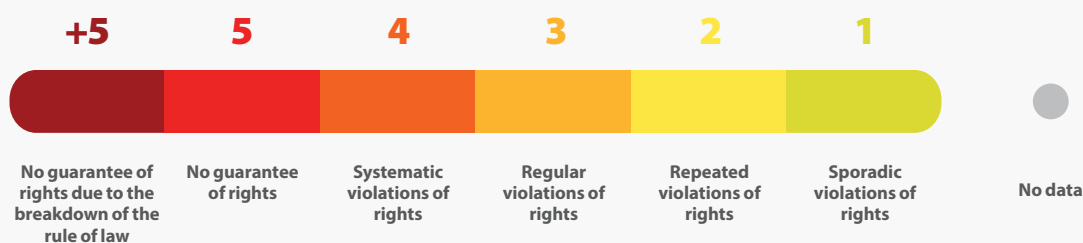
ZAMĚŘENÍ NA VYSOCE RIZIKOVÉ ZEMĚ

Navrhovaná „teplotní mapa“ odborů kombinuje údaje o objemu obchodního vývozu – které slouží jako hrubý odhad počtu potenciálně dotčených pracovníků – s hodnocením jednotlivých zemí podle Globálního indexu práv Mezinárodní konfederace odborových svazů (ITUC). Tento vizuální nástroj pomáhá **identifikovat země, které jsou jak náročné na pracovní sílu, tak vysoce rizikové z hlediska ochrany práv pracovníků**. Jako výchozí bod mohou odbory zaměřit své průzkumné úsilí na tyto prioritní země a nasměrovat tak další výzkum a opatření.

Pro ilustraci poskytuje následující mapa (Obrázek 2) vodítko pro stanovení priorit oblastí, na něž je třeba se zaměřit při zkoumání dodavatelského řetězce zpracovaného železa. Země jsou barevně označeny podle rizikového skóre ITUC – od zelené (sporadické porušování práv pracovníků) po červenou (žádná záruka práv) – a doplněny o objemy obchodu, které naznačují potenciální počet zapojených pracovníků. Objemy obchodu jsou znázorněny kruhy: modrá pro nízké, oranžová pro střední a červená pro vysoké.

Země, které kombinují vysoké rizikové skóre ITUC s vysokými nebo středními objemy obchodu, by měly být prioritou pro další šetření. Patří mezi ně Indie, Čína a Jižní Korea.

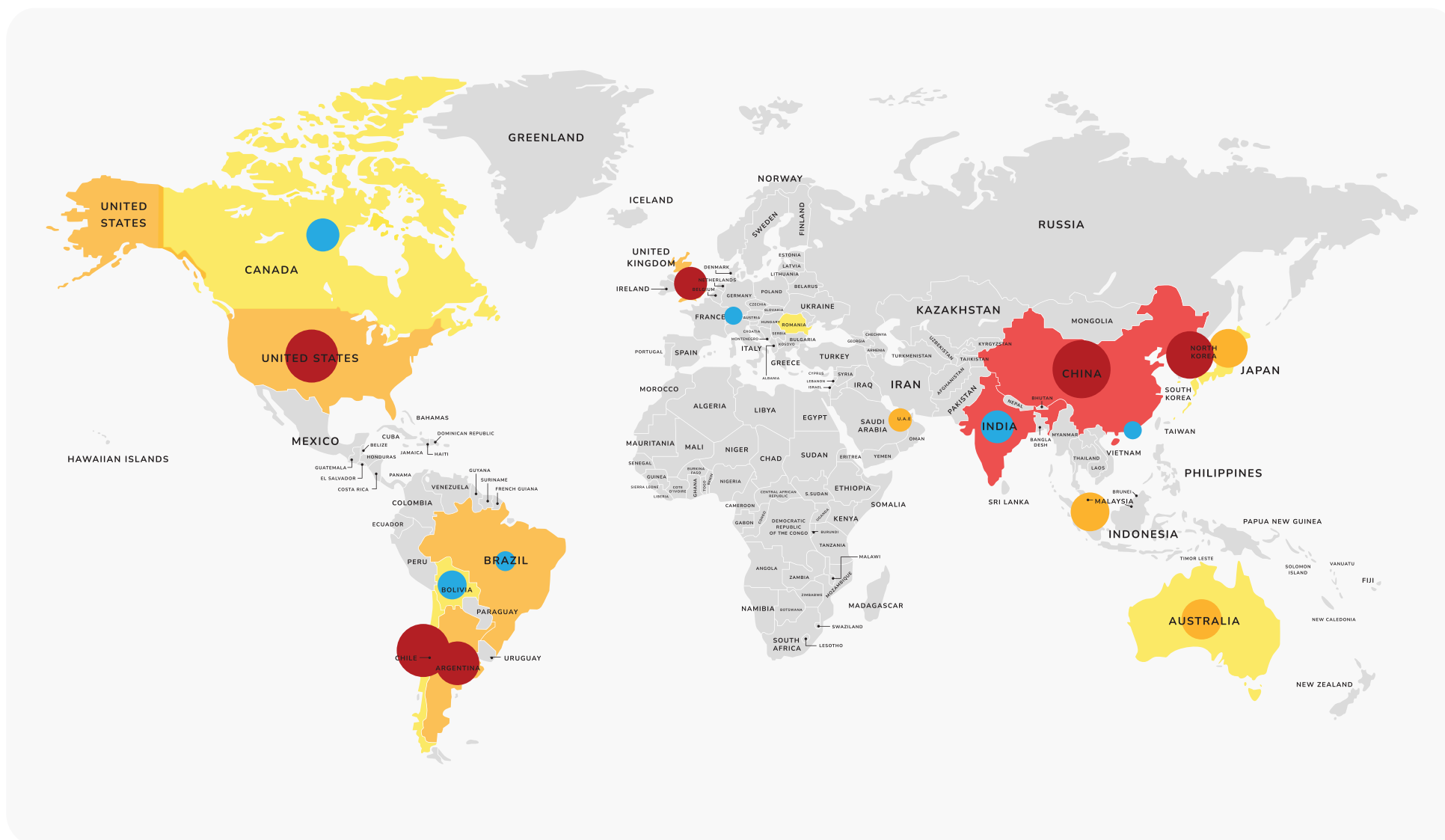
V závislosti na přítomnosti dodavatelů mohou být na seznamu priorit odborů vysoko hodnoceny také země, které kombinují střední rizikové skóre ITUC s vysokými nebo středními objemy obchodu. Patří mezi ně USA, Chile a Argentina.



Index ITUC hodnotí země podle toho, jak v souladu s právními předpisy a v praxi dodržují mezinárodně uznávaná kolektivní pracovní práva, zejména svobodu sdružování, právo na kolektivní vyjednávání a právo na stávkou. Země jsou hodnoceny v klastrech 1–5+. Vyšší klastr znamená, že země nezaručuje kolektivní práva.

Zdroj: www.ituc-csi.org

Obrázek 3: Těžba lithia – „teplotní mapa“ vysoce rizikových zemí (zdroj: vlastní zpracování)



SLADĚNÍ S PRIORITAMI INDUSTRIALL GLOBAL UNION

IndustriALL Global Union stanovila následující cíle v oblasti výroby, které mají vysokou prioritu:

- **Kobalt v DR Kongo:** Jedná se o klíčovou oblast zájmu vzhledem k významným rizikům v oblasti lidských práv spojeným s těžbou kobaltu, zejména v sektoru řemeslné a malovýrobní těžby. DR Kongo produkuje více než 70 % světového kobaltu. Zájem IndustriALL Global Union je rovněž motivován rostoucí celosvětovou poptávkou po kobaltu, který je klíčový pro přechod na systémy obnovitelné energie.
- **Nikl v Indonésii:** IndustriALL Global Union v rámci své strategie náležitě péče v oblasti lidských práv upřednostňuje nikl v Indonésii kvůli závažným a narůstajícím obavám v oblasti lidských práv a životního prostředí. Indonésie je největším světovým producentem niklu a v roce 2023 pokrývala přibližně 55 % celosvětové poptávky.
- **Lithium v Argentině:** Argentina, jako součást tzv. „Lithiového trojúhelníku“, disponuje značnými zásobami lithia, které jsou klíčové pro baterie elektrických vozidel. Rostoucí těžba lithia v zemi přináší jak ekonomické příležitosti, tak sociální a environmentální výzvy.

ANALÝZA STÍŽNOSTÍ

Analýza stížností pracovníků a zajištění přístupu k nápravě jsou zásadní. Odbory mohou sledovat vývoj stížností rok od roku, aby posoudily, jak se mění rizikovost činností. Tento proces pomáhá **určit, do jaké míry řada jednotlivých stížností skrývá systémový problém**. Další podrobnosti o zavádění nezávislého a účinného mechanismu pro podávání stížností jsou uvedeny v následující části.

5. JAK UPLATNIT PÁKY?

Na základě identifikovaných rizik je společnost povinna zastavit činnosti, které vedou k porušování lidských práv. Společnost by rovněž měla vypracovat plán, jak předcházet budoucím potenciálním dopadům nebo je alespoň zmírňovat. Odbory by se měly snažit vyjednat s vedením společnosti několik z těchto opatření, aby vznikl akční plán přizpůsobený konkrétním podmínkám.

#1. ZAJIŠTĚNÍ ZASTOUPENÍ ODBORŮ U JEDNACÍHO STOLU

Zajištění odborového zastoupení v celém globálním hodnotovém řetězci předpokládá, že společnost má jasný závazek k dodržování odborových práv. Tento závazek by měl přesahovat rámec vnitrostátních právních předpisů – které mohou být velmi nedostatečné – a dodržovat základní standardy MOP jak ve vlastních činnostech společnosti, tak v celém dodavatelském řetězci.

Absence robustní právní ochrany v mnoha zemích, kde společnosti působí, však nadále představuje zásadní výzvu. **Odbory působící v sídlech společností by měly využívat svůj vliv k zajištění místa u jednacího stolu prostřednictvím globálních sítí** a zajistit, aby odbory v dodavatelském řetězci měly odpovídající zastoupení.

Rovněž se doporučuje, aby odbory v sídlech společností jmenovaly jednoho nebo více specializovaných pracovníků odpovědných za náležitou péči v oblasti lidských práv, kteří budou tuto práci podporovat.

V memorandu o porozumění podepsaném v roce 2021 se IndustriALL Global Union a jihoafrická těžební společnost Anglo American dohodly na nutnosti průběžně sledovat základní práva pracovníků prostřednictvím globálního dialogu. Tento dialog probíhá dvakrát ročně a spojuje zástupce vedení a odborových organizací na národní úrovni. Fórum se zaměřuje na identifikaci problémů v oblasti BOZP, zajištění dodržování Kodexu chování společnosti Anglo American a projednávání širších témat společného zájmu, jako je spravedlivý přechod pro pracovníky v uhelném sektoru a odpovědné těžební postupy. Zvláštní pozornost je věnována provozům v Africe a Latinské Americe.

Rámeček 1: Příklad globální sítě

#2. ZAJIŠTĚNÍ ÚČINNÉHO MECHANISMU PRO PODÁVÁNÍ STÍŽNOSTÍ

Dobře fungující mechanismus pro podávání stížností může významně posílit ochranu pracovníků a podpořit prosazování důstojné práce, a to jak ve vlastních činnostech společnosti, tak v celém jejím dodavatelském řetězci. **Účinné mechanismy pro podávání stížností umožňují eskalovat problémy na úroveň sídel hlavních odběratelských společností, které mohou následně ovlivňovat aktéry v nižších člancích řetězce.**

System by měl zahrnovat horkou linku a strukturovaný postup eskalace, který v případě potřeby informuje Evropskou radu zaměstnanců (ERZ), příslušnou federaci nebo jiné kontrolní orgány. Úvodní příručka poskytuje základní pilíře pro globální rámcovou dohodu (GFA) nebo memorandum o porozumění (MoU), které vytvářejí nezávislý, koordinovaný proces se zapojením odborů na všech úrovních.

Funkční mechanismus pro podávání stížností předpokládá, že odbory na místní úrovni i na úrovni ústředí hrají klíčovou roli v jeho každodenním uplatňování.

Na místní úrovni jsou odbory nezbytné pro zadávání stížností do systému a pro dokumentování

vývoje systémových rizik v různých částech globálního hodnotového řetězce. Čím níže v dodavatelském řetězci, tím náročnější může být identifikovat odběratelskou společnost s dostatečným vlivem na přímého zaměstnavatele. Bod č. 4 níže popisuje význam měření vlivu v dodavatelském řetězci za účelem identifikace nejučinnějšího vstupního bodu pro podání stížnosti. V případě potřeby by se odbory měly obrátit na IndustriALL Global Union se žádostí o podporu.

Na úrovni sídel společností by odbory měly využívat své pozice k dosažení uspokojivého řešení konfliktů. To vyžaduje udržování silných kontaktů s místními odbory, jak je popsáno v bodě č.

1. Postupem času by odbory měly rovněž shromažďovat a analyzovat údaje o stížnostech na podporu vlastní identifikace rizik a k měření pokroku v oblasti práv pracovníků napříč činnostmi a dodavatelskými řetězci.

#3. ZAVÁDĚNÍ NÁLEŽITÉ PÉČE V OBLASTI LIDSKÝCH PRÁV VE VLASTNÍCH ČINNOSTECH

Řešení rizik pro práva pracovníků v nadnárodním podniku často začíná **inspekce odborů prováděnými na pracovištích**, které vyžadují zaručené právo přístupu. Při těchto návštěvách budou mít odbory příležitost nezávisle sledovat pracovní podmínky, posuzovat provádění příslušných standardů BOZP a zajistit, aby podnikové zprávy věrně odrážely skutečnost.

Pokrok by měl být následně sledován prostřednictvím **objektivních klíčových ukazatelů výkonnosti**, které se mohou lišit v závislosti na povaze identifikovaných rizik. Ukazatele mohou zahrnovat například:

- Počet pracovních úrazů
- Existenci volených výborů zastupujících pracovníky, jejich složení a počet zasedání
- Míra pokrytí kolektivními smlouvami
- Podíl přímé a nepřímé zaměstnanosti
- Podíl pracovních smluv na dobu neurčitou a na dobu určitou
- Údaje shromážděné prostřednictvím mechanismů pro podávání stížností

Odbory se mohou rovněž **zapojit do dialogu s finančními investory** tím, že poukazují na finanční, právní a reputační rizika, jimž čelí společnosti, do nichž tito investoři investují, pokud nerespektují práva pracovníků. Sdílením důkazů o porušování práv na pracovišti mohou odbory vyvíjet tlak na investory, aby po vedení požadovali přísnější politiky náležitě péče v oblasti lidských práv, vyšší transparentnost a nápravná opatření. V některých případech mohou odbory navázat spolupráci s odpovědnými investory nebo penzijními fondy s cílem předkládat návrhy akcionářů a podmínit pokračování investic dodržováním pracovních práv. To zvyšuje tlak na společnosti a doplňuje přímé vyjednávání odborů.

#4. JEDNÁNÍ S DODAVATELI

Měření vlivu

Odbory musí identifikovat, kde je jejich vliv v rámci globálního hodnotového řetězce nejsilnější. Toto pochopení jim umožní efektivně zaměřit své úsilí a vyvíjet tlak tam, kde může přinést nejvýznamnější a dlouhodobé změny.

Mezi klíčové faktory patří:

Závislost – pokud je nadnárodní podnik pro daného dodavatele nepostradatelným zákazníkem, může hrozba ukončení smlouvy představovat silný impuls ke změně.

Vlastnictví – tlak na velké společnosti se může přenášet směrem dolů a ovlivňovat chování menších dodavatelů nebo družstev.

Financování – identifikace subjektů, které zúčastněné společnosti financují. Zapojení odborů do penzijních fondů může například pomoci překonat odpor.

VYJEDNÁVÁNÍ O ZMÍRŇUJÍCÍCH OPATŘENÍCH

Jakmile jsou identifikovány body vlivu, měly by odbory vyjednat konkrétní opatření k řešení klíčových problémů.

Prvním krokem může být **zaměření se na kodexy chování dodavatelů**, které jsou často hlavním nástrojem, jímž se nadnárodní podniky snaží zajistit udržitelnost ve svých dodavatelských řetězcích. Odbory by měly zajistit, aby tyto kodexy stanovovaly dostatečně přesné standardy a očekávání, včetně respektování práv odborů. Účinnost těchto kodexů však závisí na řádném monitorování a prosazování. Pouhé požádání dodavatelů o vlastní hodnocení dodržování předpisů nestačí; smysluplný dohled vyžaduje nezávislé audity za účasti odborů.

Jsou-li zjištěna porušení, musí hlavní dodavatel nebo zákazník jednat. Reakce mohou sahát od zvyšování povědomí a nápravných opatření až po pozastavení smluv – nebo v nejzávažnějších případech až po úplný odprodej investic v regionu či zemi.

Za druhé by **mechanismy pro podávání stížností zmíněné výše měly být k dispozici také pracovníkům v dodavatelském řetězci**. Bez toho hrozí, že pokrok dosažený prostřednictvím náležité péče v oblasti lidských práv ve vlastních činnostech společnosti bude mít za následek, že nejzávažnější porušení budou v dodavatelském řetězci ještě více skryta.

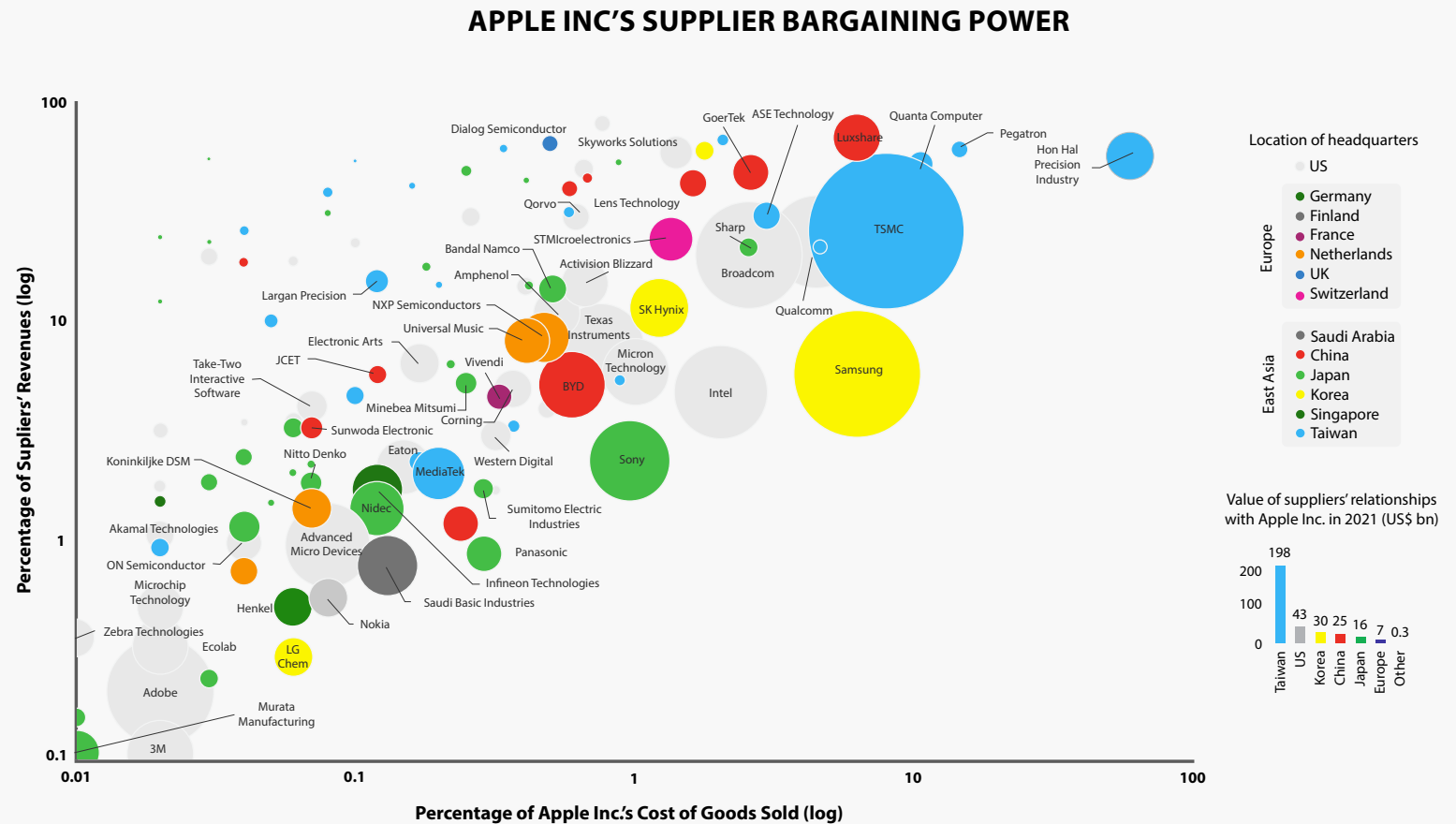
A konečně, v závislosti na kontextu mohou být zavedena další opatření, jako například:

Insourcing – návrat části výroby zpět do vlastních provozů v případech, kdy outsourcingové modely vytvářejí pro pracovníky neřiditelná rizika.

Výběr dodavatelů – uplatňování přísných kritérií při výběru obchodních partnerů, včetně ověřené historie spravedlivých pracovních podmínek.

Rámeček 2: Ilustrace měření vlivu

Toto schéma znázorňuje vyjednávací sílu společnosti Apple vůči jejím dodavatelům. Vodorovná osa ukazuje, jaký podíl mají jednotliví dodavatelé na nákladech prodaného zboží společnosti Apple (závislost společnosti Apple), zatímco svislá osa ukazuje, jak se Apple podílí na příjmech dodavatele (závislost dodavatele). Společnost Apple má největší vyjednávací sílu vůči dodavatelům umístěným vysoko na svislé ose a nejvíce vlevo na vodorovné ose.



Zdroj: Friction Point Research – *Analysing Geoeconomic Networks in a Multipolar World (Analýza geoeconomických sítí v multipolárním světě)*, prezentace PowerPoint (2022)

6.

CERTIFIKAČNÍ SCHÉMATA

Iniciativy s účastí více zainteresovaných stran jsou partnerstvími mezi podniky, občanskou společností, odbory a někdy i zástupci vlád, jejichž cílem je řešit společné výzvy v oblasti odpovědného chování podniků. Přestože mohou tyto iniciativy někdy podkopávat náležitou péči v oblasti lidských práv, pokud jsou zcela řízeny vedením společností, skutečně iniciativy představují užitečný nástroj pro uplatňování vlivu. Společnosti, které se obávají rizik pro svou reputaci, se k těmto iniciativám často připojují výměnou za označení sociálního chování a zavazují se dodržovat sociální standardy ve svých globálních hodnotových řetězcích a podávat zprávy o jejich plnění.

V těžebním průmyslu jsou odborové organizace členy správní rady Iniciativy pro zajištění odpovědné těžby (Initiative for Responsible Mining Assurance – IRMA). Tato iniciativa funguje jako rámec pro posuzování a řízení rizik v oblasti práce v těžebních provozech. Stanovuje standardy pro práva pracovníků, bezpečnost a ochranu zdraví při práci a spravedlivé pracovní podmínky a vyžaduje nezávislé audity k ověření jejich dodržování. Začleněním zpětné vazby od pracovníků a monitorovacích mechanismů pomáhá IRMA identifikovat rizika, jako jsou nebezpečné pracovní podmínky, nízké mzdy nebo nedostatečné uznání odborů, a poskytuje strukturovaný přístup, který umožňuje společné řešení těchto problémů ze strany podniků a odborů.

Odbory v sídlech společností tak mohou vyvíjet tlak na své společnosti, aby se k této iniciativě připojily, a vytvářet tím pobídky pro dodavatele vyšších úrovní, aby důkladněji zkoumali pracovní podmínky ve svých dodavatelských řetězcích.

